

Sygn. akt XII Ko 23/22

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 kwietnia 2023 roku

Sąd Okręgowy w Warszawie w XII Wydziale Karnym w składzie:

Przewodnicząca: Sędzia S.O. Marzena Tomczyk - Zięba

Protokolant: sekr. sąd. Urszula Urbańska

z udziałem Prokuratora Jarosława Szklarczyka oraz uczestnika postępowania - Skarbu Państwa reprezentowanego przez Komendanta Stołecznego Policji

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 26 kwietnia 2023 r.

wniosku G. J.

przeciwko Skarbowi Państwa

o zadośćuczynienie i odszkodowanie z tytułu krzywdy i szkody poniesionej na skutek wykonania decyzji nr (...) Komendanta Stołecznego (...) w W. z dnia 13 grudnia 1981 r. o internowaniu,

na podstawie art. 8 ust. 1 i art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991 roku o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego

o r z e k a:

- zasądza od Skarbu Państwa na rzecz G. J. tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę kwotę 250 000 zł (dwieście pięćdziesiąt tysięcy złotych) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty, a w pozostałym zakresie wniosek o zadośćuczynienie oddala;
- wniosek o odszkodowanie oddala;
- zasądza od Skarbu Państwa na rzecz G. J. kwotę 576 zł (pięćset siedemdziesiąt sześć złotych) tytułem kosztów związanych z ustanowieniem pełnomocnika w sprawie;
- kosztami postępowania obciąża Skarb Państwa.

UZASADNIENIE		
Formularz UWO	Sygnatura akt	XII Ko 23/22
WNIOSKODAWCA		
G. J.		

ZWIĘZŁE PRZEDSTAWIENIE ZGŁOSZONEGO ŻĄDANIA		
1.	Odszkodowanie (kwota główna)	Odsetki
<p>Kwota 155.941,46 zł, żądanie zmienione następnie przez wnioskodawcę i pełnomocnika na rozprawie w dniach 3 stycznia 2023 r. oraz 26 kwietnia 2023 r. na 94 006,04 zł (10.887 złotych za utracone zarobki zamiast uprzednio żądanej kwoty z tego tytułu 72 822,42 zł)</p> <p>tytułem odszkodowania za szkodę doznaną przez wnioskodawcę na skutek internowania i umieszczenia wnioskodawcy w Ośrodkach (...) w B. oraz S. w okresie od dnia 13 grudnia 1981 r. do dnia 24 listopada 1982 r. w związku z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.</p>	odsetki ustawowe od uprawomocnienia się orzeczenia.	
2.	Zadośćuczynienie (kwota główna)	Odsetki
<p>Kwota 2.306.235,32 zł, żądanie zmienione przez wnioskodawcę i pełnomocnika na rozprawie w dniu 26 kwietnia 2023 r. na 2.597.885,64 złotych ,</p> <p>tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę przez wnioskodawcę na skutek internowania i umieszczenia wnioskodawcy w Ośrodkach (...) w B. oraz S. w okresie od dnia 13 grudnia 1981 r. do dnia 24 listopada 1982 r. w związku z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.</p>	odsetki ustawowe od uprawomocnienia się orzeczenia.	
3.	Inne	

Zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawcy zwrotu kosztów związanych z ustanowieniem pełnomocnika z wyboru według norm przepisanych w wysokości 6-krotności stawki minimalnej, z uwagi na rodzaj i zawłość sprawy.	
--	--

3. Ustalenie faktów			
3.1. Fakty uznane za udowodnione			
Lp.	Fakt	Dowód	Numer karty
3.1.1.	<p>G. J. już od swoich lat nastoletnich działał w ruchach opozycji antykomunistycznej. Do 13 grudnia 1981 r. aktywnie organizował związki działające na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. M.in. w marcu 1968 r. brał udział w organizowaniu strajków na uczelni, był także jednym z założycieli związków zawodowych (...).</p> <p>Za działalność opozycyjną w nocy z 12 grudnia 1981 r. na 13 grudnia 1981 r. G. J. został na mocy decyzji nr (...) wydanej po rozpoznaniu wniosku o internowanie z 11 grudnia 1981 r. internowany do Ośrodka (...). Jego zatrzymanie dokonano w miejscu zamieszkania. Jako przyczyna internowania G. J. została wskazana okoliczność, iż jest on zadeklarowanym</p>	zeznania G. J.	292v-295, 346v

wrogiem socjalistycznych struktur gospodarki wiejskiej, jest zaangażowany w prowadzenie (...), jest organizatorem i kolporterem wydawnictw bezdebitowych, a także wywiera wpływ na studentów inspirując ich do działalności antykomunistycznej.

Początkowo G. J. został osadzony w środku odosobnienia w B.. 27 sierpnia 1982 r. został przeniesiony do ośrodka odosobnienia w S.. W trakcie internowania otrzymał dwie przepustki w okresie od 20 marca 1982 r. do 26 marca 1982 r. oraz na miesiąc od 28 października 1982 r. Jednocześnie w dniu 18 listopada 1982 r. Komendant Wojewódzki (...) uchylił decyzję o internowaniu G. J., na mocy której G. J. został zwolniony z internowania – zgodnie z informacją Służby Więziennej – w dniu 24 listopada 1982 r.

Wnioskodawca na B. został najpierw zakwaterowany w dużej sali wraz z innymi osobami internowanymi. Po dwóch dniach został przekwaterowany do małego baraku więziennego, w którym umieszczano po 10-11 osób w celi. W celi były ustawione łóżka piętrowe oraz była odkryta toaleta. Każdy z osadzonych miał do dyspozycji tylko

małą szafkę. Warunki w ośrodku odosobnienia w B. były złe – łaźnia przysługiwała osadzonym raz na tydzień, spacerowały raz dziennie – początkowo 20 minutowe, w późniejszym okresie były wydłużane. Początkowo nie było widzeń z rodziną, dopiero w późniejszym okresie zostały one umożliwione. Wyżywienie było ubogie, głównie internowani otrzymywali zupełną, ewentualnie ziemniaki polane „jakimś sosem”, a na śniadanie była kawa i chleb ze smalcem. Rodzina mogła wysłać raz na miesiąc paczkę z żywnością i odzieniem, jednakże dostarczana była tylko ograniczona ilość takich paczek. W trakcie pobytu w ośrodku odosobnienia w B. G. J. był kilkakrotnie przesłuchiwany, na których to przesłuchaniach był namawiany do współpracy ze Służbą Bezpieczeństwa. Jednego razu, w drodze na mszę, bez żadnego powodu został uderzony pałką w głowę przez strażnika. Po kilku miesiącach spędzonych na B., G. J. w dniu 27 sierpnia 1982 r. został przetransportowany do S. w transporcie bez okien. Przewoźni obawiali się, że zostaną wywiezieni w głąb (...). W trakcie transportu G. J. na kuli lekarskiej wywiesił przez szparę pojazdu, którym

	<p>byli transportowani polską flagę. W ośrodku w S. cele były większe, jednakże warunki panujące w tym ośrodku były bardzo podobne do tych na B..</p> <p>Po zwolnieniu z internowania G. J. w dalszym ciągu prowadził działalność antykomunistyczną.</p>		
akta osobowe G. J. dotyczące internowania	24-36		
informacja ze Służby Więziennej	37		
akta osobowe G. J. dotyczące jego działalności antykomunistycznej – protokoły zatrzymań, przeszukań, materiały operacyjne SB, wykazy osób związanych z (...), meldunki tajnych współpracowników, stenogramy z posiedzeń zespołu do spraw gospodarki i polityki mieszkaniowej z 1989 r.	38-187		
pismo z IPN wraz z płytą zawierającą materiały dotyczące G. J.	202-203		
3.1.2.	<p>Przed internowaniem G. J. prowadził wspólnie z bratem oraz rodzicami gospodarstwo rolne, a także pracował na (...) jako adiunkt – nauczyciel akademicki. Jednocześnie w okresie od dnia 1 października 1981 r. do dnia 30 września 1982</p>	zeznania G. J.	292v-295, 346v

	<p>r. korzystał na (...) z urlopu bezpłatnego udzielonego na jego wniosek (podstawie art. 174 § 1 kodeksu pracy). Po zakończonym bezpłatnym urlopie, od października 1982 r. pomimo internowania, a przez to braku możliwości wywiązywania się ze swoich obowiązków na uczelni, była wypłacana mu pensja. Za październik, listopad oraz grudzień zostało mu wypłacone wynagrodzenie w wysokości 36.000 zł, po 12.000 zł za każdy miesiąc.</p>		
<p>pisma z (...) dot. zatrudnienia G. J.</p>	<p>207-209 314</p>		
<p>3.2. Fakty uznane za nieudowodnione</p>			
Lp.	Fakt	Dowód	Numer karty
3.1.4	<p>Negatywny wpływ internowania G. J. w okresie od 13 grudnia 1981 r. do dnia 24 listopada 1982 r. (bez uwzględnienia przepustki z marca 1982 r. oraz miesięcznej przepustki z października 1982 r.) na stan gospodarstwa rolnego prowadzonego wspólnie z bratem i rodzicami.</p> <p>Utracony zarobek z pracy naukowej oraz utracona emerytura G. J. w związku z jego internowaniem.</p>	<p>zeznania G. J.</p>	<p>292v-295, 346v</p>

4. <i>ocena DOWODÓW</i>		
<i>Dowody będące podstawą ustalenia faktów</i>		
Lp. faktu z pkt 3.1	Dowód	Zwiąże o powodach uznania dowodu
3.1.1. – 3.1.4.	ujawnione w postępowaniu dowodowym dokumenty: zaświadczenia, decyzje, dokumenty archiwalne, które znajdują się w aktach sprawy	Autentyczność dokumentów nie była kwestionowana przez strony i nie budziła także wątpliwości Sądu, w związku z tym Sąd uznał je za wiarygodne.
zeznania G. J.	Sąd uznał zeznania wnioskodawcy za wiarygodne, gdyż są jasne, logiczne, konsekwentne, ponadto korespondują z zebraniem materiałem dowodowym w postaci zebranych dokumentów archiwalnych, a które to dotyczą okoliczności internowania wnioskodawcy, warunków pobytu w ośrodkach odosobnienia, działalności antykomunistycznej sprzed internowania oraz po zwolnieniu z internowania. Wnioskodawca zeznał również na temat okoliczności zatrudnienia na (...) o wziętym urlopie dziekańskim oraz o tym, że w trakcie jego internowania gospodarstwo rolne prowadzone wraz z rodzicami i bratem co prawda generowało mniejsze dochody, jednakże jak sam wnioskodawca wskazał, że mogło zależeć to od „koniunktury, zależy jaki rok” (zysk jest zależny od danego roku).	
<i>Dowody nieuwzględnione przy ustaleniu faktów</i> <i>(dowody, które sąd uznał za niewiarygodne oraz</i>		

niemające znaczenia dla ustalenia faktów)		
Lp. faktu z pkt 3.1 albo 3.2	Dowód	Zwiężle o powodach nieuwzględnienia dowodu
-----	-----	-----
PODSTAWA PRAWNA		
Odszkodowanie		
1.	Kwota główna	Odsetki
-----	-----	
Zwiężle o powodach podstawy prawnej		

Zadośćuczynienie		
2.	Kwota główna	Odsetki
<u>250.000 zł</u> na rzecz G. J..	Odsetki ustawowe od uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty.	
Zwiężle o powodach podstawy prawnej		
Zgodnie z treścią art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, osobie, wobec której stwierdzono nieważność orzeczenia albo wydano decyzję o internowaniu w związku z wprowadzeniem w dniu 13 grudnia		

1981 r. w Polsce stanu wojennego, przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wynikłe z wydania lub wykonania orzeczenia albo decyzji. Roszczenia o odszkodowanie i zadośćuczynienie nie przedawniają się.

Niewątpliwie wcześniej przedstawiony stan faktyczny uzasadnił wypełnienie dyspozycji ww. przepisu, albowiem na mocy decyzji nr (...) G. J. został internowany na okres od 13 grudnia 1981 r. do 24 listopada 1982 r. w związku ze swoją działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

W związku z powyższym G. J., miał prawo domagać się zadośćuczynienia za doznane przez niego krzywdy.

Inne

3.

Sąd orzekł o zwrocie wydatków wnioskodawcy, z tytułu ustanowienia pełnomocnika na podstawie § 11 ust. 6 w zw. z § 15 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, zwiększonych do dwukrotności stawki minimalnej oraz powiększonych zgodnie z § 17 pkt 1 ww. rozporządzenia z uwagi na rodzaj i zawilość sprawy, wartość przedmiotu sprawy oraz niezbędny nakład pracy radcy prawnego w przedmiotowej sprawie oraz okoliczność, iż w sprawie odbyły się dwa terminy rozprawy. Jednocześnie, w ocenie Sądu, rodzaj i zawilość sprawy nie uzasadnia przyznania wnioskodawcy kosztów

	ustanowienia pełnomocnika w wysokości sześciokrotności stawki minimalnej, natomiast na moment wydawania wyroku wnioskodawca nie przedstawił dokładnych kosztów poniesionych z tytułu ustanowienia pełnomocnika.	
Zwiąże o powodach podstawy prawnej		
Na podstawie art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego koszty postępowania w sprawach objętych tą ustawą, w tym z tytułu ustanowienia pełnomocnika, ponosi Skarb Państwa.		
ROZSTRZYGNIĘCIE SĄDU W PRZEDMIOCIE ŻĄDANIA		
Zwiąże o powodach rozstrzygnięcia		
Odszkodowanie		
1.	Kwota główna	Odsetki
Sąd oddalił żądanie wnioskodawcy, uznając, że roszczenie o zasądzenie odszkodowania w kwocie 94 006,04 zł (pierwotnie 155.941,46 zł) na rzecz wnioskodawcy jest niezasadne. Wskazać należy, że w sprawach rozpoznawanych w oparciu o ustawę lutową ciężar udowodnienia okoliczności, z których strona wywodzi skutki prawne spoczywa na tej stronie. W tego rodzaju sprawach nie ma również zastosowania zasada unormowana w art. 5 § 2 k.p.k. W związku z tym, jeżeli pokrzywdzony niesłusznym	-----	

pozbawieniem wolności żąda od Skarbu Państwa odszkodowania, to tę szkodę określa się, różnicując stan rzeczywisty, jaki istniał w określonym momencie czynionych ustaleń ze stanem, jaki istniałby gdyby nie zdarzenie będące podstawą uzasadniającą roszczenie o odszkodowanie. Niezbędne zatem jest ustalenie, w jakiej wysokości należności przysługiwałyby wnioskodawcy gdyby nie został on internowany.

Biorąc pod uwagę okoliczność, że zatrudniony na (...) w W. G. J. w okresie od dnia 1 października 1981 r. do dnia 30 września 1982 r. przebywał na urlopie bezpłatnym udzielonym na jego wniosek, jednocześnie jak wynika z pism z (...) za okres od dnia 1 października 1982 r. do dnia zwolnienia z internowania zostało mu wypłacone należne wynagrodzenie w wysokości 12.000 zł za miesiąc, zatem nie utracił on zarobku z pracy naukowej w związku z internowaniem go w okresie od dnia 13 grudnia 1981 r. do dnia 24 listopada 1982 r.

Jednocześnie wnioskodawca w żaden sposób nie udowodnił, że jego internowanie miało bezpośredni wpływ na utratę zysków w związku z zaprzestaniem pracy na gospodarstwie rolnym, albowiem w trakcie internowania G. J., gospodarstwem rolnym zajmowali się brat oraz rodzice wnioskodawcy, którzy na co dzień także zajmowali się tym gospodarstwem wspólnie z G. J., nawet przed internowaniem G. J.. Ponadto, G. J. dwukrotnie korzystał z przepustek w trakcie internowania, podczas których mógł przekazać wskazówki odnośnie sposobu i metod prowadzenia gospodarstwa, potrzeby stosowania

określonych środków ochrony roślin, itp. Dodatkowo nie może ulec uwadze fakt, że w tym samym czasie kiedy G. J. pracował na gospodarstwie, był zatrudniony również na Uczelni, dodatkowo prowadził intensywną działalność niepodległościową, a zatem czas jaki mógł poświęcić na pracę w gospodarstwie był ograniczony. Oczywistym jest, że praca ta obciążała głównie jego rodzinę, a nie jego samego.

Odnosząc się do zwrotu kosztów paczek żywnościowych oraz zwrotu kosztów przejazdu rodziny na widzenia, to należy podnieść, iż nie były to koszty poniesione przez wnioskodawcę, a przez jego rodzinę, a odszkodowanie przysługuje za szkodę poniesioną przez uprawnionego, a nie przez inne osoby. Z akt sprawy nie wynika zaś aby wnioskodawca zwracał rodzinie koszty poniesione z w/wym. tytułów.

Natomiast przy ustaleniu, że G. J. nie poniósł żadnej szkody z uwagi na internowanie z tytułu pracy zarobkowej na (...), to nie może być mowy w przedmiotowej sprawie o należnym odszkodowaniu z tytułu utraconej emerytury związanej bezpośrednio z pracą zarobkową na uczelni.

Reasumując, wobec nieudowodnienia w sposób miarodajny i oczywisty zasadności roszczenia o odszkodowanie, Sąd rozstrzygnął o oddaleniu wniosku w tym zakresie.

Zadośćuczynienie

2.

Kwota główna

Odsetki

Ustalając wysokość zasądzonego zadośćuczynienia, Sąd miał na uwadze, że winno być one „odpowiednie” do poniesionych krzywd. Ma ono odzwierciedlać rzeczywiście doznaną przez osobę represjonowaną krzywdę i służyć skompensowaniu doznanych cierpień. Zadośćuczynienie powinno być odczuwalne dla wnioskodawcy, jednakże nie może być źródłem nieuzasadnionego zarobku. Zadośćuczynienie jako rekompensata za doznane cierpienia fizyczne i krzywdy moralne, zgodnie z ukształtowanym orzecznictwem, nie może mieć ani charakteru symbolicznego, ani nie może być nadmierne, bowiem jego wysokość nie może służyć bezpodstawnemu wzbogaceniu internowanego.

Przy szacowaniu wysokości zadośćuczynienia Sąd miał na względzie rodzaj krzywdy doznanej przez G. J. w związku z jego internowaniem. Wysokość zadośćuczynienia zależy w szczególności od długości okresu, w ciągu którego osoba represjonowana była niesłusznie pozbawiona wolności, warunków pobytu w trakcie internowania, stosowanej wobec osoby pozbawionej wolności w sposób bezprawny przemocy, a także wpływu stosowanych represji na życie i zdrowie osoby bezprawnie pozbawionej wolności. Kryteria oceny wysokości zadośćuczynienia winny być rozważane w związku z konkretną osobą pokrzywdzonego.

Sąd uwzględniając roszczenie wnioskodawcy wziął pod uwagę czas trwania pozbawienia wolności G. J. – czyli 10 miesięcy, którego w sposób bezpośrednio odczuwalny dotknęły niedogodności w jakich przebywał, mianowicie – brak odpowiednich

Odsetki ustawowe od uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty.

warunków higienicznych, otwarta toaleta (podczas pobytu w B.), słabej jakości jedzenie, bardzo ograniczony kontakt z rodziną, niepewność dalszego losu internowanego, ciasne cele, w których zakwaterowanych było dużo osób (10-11), wywieranie nacisku psychicznego na wnioskodawcy w trakcie przesłuchań oraz doznany uraz fizyczny – uderzenie pałką w głowę G. J. przez strażnika więziennego.

Jednocześnie podnieść należało, że wysokość zadośćuczynienia nie jest rodzajem wynagrodzenia za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego i nie ma ono pełnić funkcji korzyści majątkowej, której kwota faktycznie wynagradzałaby poświęcenie osoby represjonowanej, jej niezłomną i honorową postawę. Oczywiście, osobom walczącym o wolny byt Państwa Polskiego należy się szacunek i wdzięczność, a ich postawa i poświęcenie powinny zostać docenione. Jednakże zadośćuczynienie z tytułu doznanej krzywdy za pozbawienie wolności w związku z ww. działalnością winno być odpowiednie, odnoszące się do rzeczywiście doznaczonych krzywd i służyć ich skompensowaniu. Nie można zgodzić się z poglądem, że przy ustalaniu zadośćuczynienia za niesłuszne pozbawienie wolności ustala się jakąś stawkę dzienną, mnożąc ją przez czas pozbawienia wolności, gdyż sugeruje to, iż krzywda, jaką wyrządza się pozbawionemu wolności, jest swoistym iloczynem krzywd odnoszonych odrębnie każdego dnia pozbawienia wolności. W istocie bowiem krzywda ta wzrasta w miarę przedłużania się czasu niesłusznego pozbawienia wolności, a przy tym musi być indywidualizowana.

Podnieść także należy, że wysokość zadośćuczynienia wobec niewymierności szkody niemajątkowej nie jest możliwa do precyzyjnego ustalenia. Przyznając odpowiednią kwotę z tego tytułu Sąd winien opierać się na rzetelnych i zindywidualizowanych kryteriach mających oparcie w przeprowadzonych dowodach. Przydatność kierowania się przy ustalaniu wysokości zadośćuczynienia sumami zasądzonymi z tego tytułu w innych przypadkach jest więc mocno ograniczona. Porównanie takie może stanowić orientacyjną wskazówkę i nie może naruszać zasady indywidualizacji okoliczności wyznaczających rozmiar krzywdy doznanej przez konkretnego pokrzywdzonego.

Orzekając w kwestii przyznania zadośćuczynienia, Sąd doszedł do przekonania, iż rekompensatą pieniężną adekwatną do stopnia doznanej przez wnioskodawcę krzywdy wynikłej z powodu internowania za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego – uwzględniając wszystkie wyżej wymienione utracone dobra – będzie suma 250.000 złotych. Kwota 250.000 zł zadośćuczynienia stanowi realnie odczuwalną wartość ekonomiczną, adekwatną do warunków gospodarki rynkowej. Niezależnie od zasług wnioskodawcy dla budowania demokratycznego państwa prawa – wnioskowana początkowo kwota 2.306.235,32 zł, zmieniona w toku postępowania sądowego na kwotę 2.597.885,64 zł stanowiłaby źródło wzbogacenia, tracąc funkcję kompensacyjną szkody niematerialnej.

Inne	
3.	-----
Inne ROZSTRZYGNIECIA Zawarte w WYROKU	
Punkt rozstrzygnięcia z wyroku	Przytoczyć okoliczności
1.	Sąd oddalił żądanie wnioskodawcy w pozostałej części, uznając, że roszczenie o zasądzenie zadośćuczynienia w kwocie powyżej 250.000 zł, tj. w kwocie dodatkowo 2.347.885,64 zł na rzecz wnioskodawcy jest wygórowane i niewspółmierne do doznanej krzywdy przez G. J. z uwagi na okoliczności podniesione powyżej.

Koszty procesu	
Punkt rozstrzygnięcia z wyroku	Przytoczyć okoliczności
4.	Zgodnie z art. 13 ustawy z 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego sprawy objęte tą ustawą są wolne od kosztów sądowych, zatem ponosi je Skarb Państwa.

PODPIS
sędzia Marzena Tomczyk-Zięba